

Skolemateriale ZAPPA på Teater Vestvolden

Dette skolemateriale består af korte artikler, skrevet af nogle af de medvirkende bag Teater Vestvoldens og Maskens forestilling "Zappa". Artiklerne fortæller om at skabe og opleve teater. Den kunstneriske leders tanker. Sceneinstruktørens greb om stoffet og en af skuepillernes arbejde med personlige erindringer.

Bjarne Reuters roman "Zappa" udkom i 1977. Bogen foregår først i tresserne og handler om den 14-årige Bjørn og miljøet omkring ham. Sammen med de jævnaldrende drenge Mulle, Uffe og Sten, har Bjørn en klub. Sten er den ubetingede kyniske og manipulerende leder, Mulle er klovnen og Bjørn er den stille iagttager. Sten tager beslutninger for hele gruppen, hvilket får fatale konsekvenser. Bjørn optræder også i "Når snerlen blomstrer" 1983 og i "Vi der valgte Mælkevejen" 1989.

"Zappa" blev filmatiseret i 1983 af Bille August. Her er Uffe ikke med. Det er han heller ikke i Thomas Markmann dramatisering for Teater Vestvolden og Masken. I "Zappa retro" er Bjørn, Mulle og Sten blevet voksne, men de dramatiske begivenheder fra deres tidlige teenagedage har sat sine spor...

Den kunstneriske leder: Det uafsluttede slæber vi med os

”Zappa” er en bog, der ramte mig, da jeg læste den som ung. Jeg er selv fra Brønshøj, så det var genkendelsens glæde og smerte, ja det var som at åbne en bog og se ud ad vinduet. Arbejderkvartererne, middelklassens områder. Brønshøj var meget delt op, men jeg legede både med arbejderbørnene og pustede pusterør med overklassens drenge, og havde den der midt-imellemfølelse, som også ligger i historien om ”Zappa”.

Så da jeg vendte tilbage til bogen med tanke på scenen, så jeg for mig tre modne skuespillere, fordi de kan mestre hele registret fra ung til voksen. Fordi de kan udtrykke med krop, i mimik, i tale og i spil med hinanden, hvilke spor livet trækker hen over os. Ordets kraft og modenhed havde jeg lyst til at se på teatret. Jeg havde lyst til se, hvordan man som barn og ung bliver klædt på. Man kan så arbejde med sig selv, men bagagen har man jo. Så spørgsmålet er: hvad er det i virkeligheden for et miljø, man tager med sig. Inderst inde.

Det er jo en voldsom bog, og det er filmen også, historien er traumatisk, derfor mente jeg, at det kunne være spændende at se, hvordan det var gået de tre drenge. Og heldigvis syntes Bjarne Reuter også, at det var spændende. Jeg tror, at hvis man lægger låg på og ikke får bearbejdet oplevelserne, så kan det blive en tikkende bombe. Vi mennesker har brug for at afslutte noget – i stedet for blot at komme videre ved at vende ryggen til. Så det er en heksekedel, vi åbner op for på ny. Jeg håber, at publikum kommer til at sidde med følelsen af, at det er vigtigt, at man er bevidst om, hvad man gør mod andre mennesker, hvilken rolle man spiller, hvilke handlinger man foretager eller undlader at foretage. For det har konsekvenser.

Og så synes jeg, at det er fedt at se en historie, der handler om venskaber, magt og mobning. Det er temaer, der spiller en stor rolle i de unges liv, og her bliver de skildret på en spændende, uhyggelig og isnende måde.

Som leder for Teater Vestvolden vil jeg rigtig gerne fortælle vores publikum, at vi står op hver dag og skriver historie. Alt, hvad vi vælger at foretage os, bliver en fortælling, der også handler om de fællesskaber, som vi er en del af. I ”Zappa” bliver Bjørns grænser mere og mere overskredet. Han bliver det tavse vidne, der må ud af det net, som han er spundet ind i. Men som må helt ud til kanten, før han reagerer.

Teatret kan jo vise det indre drama i en her og nu oplevelse. Teatret kan fortælle ”live”, så det rammer og rører, så det taler til flere sanser. Og en aften eller dag i teatret er jo aldrig ens, selv om det er den ”samme” forestilling. Teater er, som om vi er samlet omkring et lejrbrål, hvor publikum lytter og ser, men også er en stor medspiller omkring den stemning, der opstår. Derfor giver det ikke den store mening at få fortalt om, hvilken oplevelse andre har haft en

anden aften. Teatrets rum forandres, fordi publikum er medskabende, fordi publikum kan påvirke nuet. Filmen er lavet, teater opstår og genopstår hver gang. Teater er et møde.

Stephan Pollner, kunstnerisk leder på Teater Vestvolden

Instruktøren: Publikum skaber de konkrete billeder

Til denne forestilling begyndte jeg mit arbejde som instruktør med at læse romanen "Zappa" og Bjarne Reuters andre bøger om Bjørn. Bøgerne gav mig en fornemmelse for tiden, tonen, omgangsformen, stilen, humoren og sproget. Jeg har stor respekt for Bjarne Reuter, og det er en vældig udfordring at sætte hans historie i spil og forbinde det med vores – teatrets kunstneriske proces.

Selve historien "Zappa" gjorde mig fuldstændig rædselsslagen og mindede mig om, hvor hårdt det er at være ung. Hver dag handler om at overleve, verden er en jungle, som man må manøvrere i. Det er virkelig en barsk skildring og barske billeder af de tre drenge, der bliver venner og danner en bande, hvor de kommer længere og længere ud i kriminalitet. "Så sig dog fra", tænkte jeg gang på gang, når Sten forfører og manipulerer.

Til instruktørens arbejde hører også at være med til at vælge skuespillere og scenograf. I god tid inden prøverne udarbejder jeg et koncept, og ud fra det udformer scenografen og jeg det sceniske rum, de fysiske rammer, som handlingen udspiller sig i, og som skuespillerne agerer i. Hertil kommer i denne forestilling samarbejdet med dramatikeren Thomas Markmann, det har omsat historien til teater, altså udviklingen af en helt nyskrevet tekst.

I prøveperioden fra læseprøve til premiere krydses mit forberedelsesarbejde med det spændende og uforudsigelige, som opstår, når kunstnere arbejder sammen. Teatret er jo en kollektiv arbejdsplads, hvor det hele skal smelte sammen til den forestilling, som vi viser publikum. Derfor er det også en del af instruktørens job at samle trådene og sørge for, at der rent faktisk bliver premiere.

Under prøverne er det vigtigt at udforske tekstens univers. Er det realisme, er det absurd teater, er det fortælleteater, er der rolleskift osv. Det har stor betydning for f.eks., hvordan skuespillerne bevæger sig på scenen. Instruktøren laver et arrangement, dvs. en slags koreografi over, hvordan skuespillernes står og går og spiller sammen. I Thomas Markmanns dramatisering taler personerne ofte i 3. person ental, og det betyder, at man ikke kan lave en spilledscene som f.eks. på film. Det betyder også, at vi – i modsætning til en film – ikke viser en hule, slikmutteres kiosk, en skovsnegl

osv. Vi er i et afskrælet rum med skiftende situationer og tidsplaner. Så det stiller krav til skuespillernes evne til levendegøre sted, situation og handlinger, så publikum udfylder "hullerne".

De tre drenge spilles af tre modne skuespillere, Hans Henrik Clemensen, Ulver Skuli Abildgaard og Bjarne Henriksen. Handlingen foregår dels i 60'erne, da drengene var 13-14 år, dels i dag, hvor de er ældre mænd. Men selv om de er voksne, er det stadig historien om dengang, med samme følelse af, at livet er svært og uoverskueligt og til tider ensomt. Vi har alle været der og kan genopleve, hvordan vi holdt vejret, hvordan vi var med i pinlige episoder, som vi gerne ville lægge bag os. Men som ikke desto mindre har været med til at forme os. Kan vi bruge de erfaringer konstruktivt, er der også håb for os. Når vi er ældre. Når vi er unge.

Så selv om Sten, Bjørn og Mulle spilles af modne skuespillere, er det mit håb, at alderen ophæver sig selv i forestillingen.

Kamilla Bach Mortensen, sceneinstruktør

Skuespilleren: Der er urkræfter på spil i "Zappa"

Når jeg begynder at arbejde med en tekst, sætter det gang i et enormt erindringsarbejde. I forhold til "Zappa" kan jeg drage nytte af, at forestillingen handler om min egen generation både i 60'erne og i dag. Historien giver impulser til at huske – også noget, man troede, at man havde glemt. Mens jeg lærer en scene udenad, f.eks. da Mulle kommer for sent til sit første besøg i hulen, vælder det frem med erindringsbilleder fra dengang, jeg havde en hule på loftet i den beboelsesejendom, hvor jeg boede. Jeg genoplever, hvordan en hule også handler om at have fjender og afgrænse sig fra omverdenen.

De personlige erindringer giver større viden om, hvordan man kan udforme rollen, og det giver større autenticitet. Selv om meget forandrer sig i verden, har "Zappa" noget universelt i sig – noget enhver dreng kan genkende. Sten og Bjørn har en hule, de vil måske – måske ikke – have Mulle med. Han skal gennem et optagelsesritual. Den marokkopude, som han lige har vundet, skal afleveres til hulen, og han skal æde en skovsnegl. Optagelsesritualer har jo eksisteret altid. Jeg tror, at alle har et ydmygelses-gen i sig. Så der er nogle urkræfter på spil i konflikterne i "Zappa".

Jeg spiller Sten, den onde, manipulatoren og kom til at tænke på en bestemt dreng, som jeg gik i klasse med, som var "Sten". Dengang var jeg "Bjørn", ham der spiller med. Nu er jeg ham, der støber kuglerne. Det er vældig interessant at bytte roller og blive den onde. Jeg har været skuespiller i 45 år og spillet mange, mange dumme svin. Men jeg har aldrig spillet et *udspekuleret* dumt svin, som Sten er. Og jeg husker, hvordan det udspekulerede dumme svin har brug for, at de er tre. For det giver grobund for, at han kan spille de to ud mod hinanden for at bevare magten og kontrollen.

Som skuespiller er det imidlertid nødvendigt at holde af ham. Over for de personer, vi fremstiller på scenen, har vi en kærligheds-pligt. En pligt til at se figuren indefra og ikke udefra. Sten er et ulykkeligt menneske, som han sidder der som voksen alene på hotelværelset i Zürich, men også under sin opvækst er han ensom. Hans eneste fornøjelse er et dyr, der hverken kan gø eller miave. En fisk. "Zappa".

Det er svært at sætte ord på, hvordan man bærer sig ad med at opfylde kærligheds-pligten. Men det er en proces, hvor man ikke dømmes, men handler og viser uden løftede pegefingre. Det kræver hårdt, hårdt arbejde. Underbevidstheden arbejder hele tiden, også når man laver andre ting. Tit får man jo det klassiske spørgsmål: "Hvad laver du om dagen" (underforstået, når du bare spiller om aftenen). Men det psykisk hårdt at komme så tæt ind på en anden person end en selv. Det er, som om, at ens psyke forandrer sig en lille smule undervejs. I næste rolle er jeg måske en glad gris og skal hente det frem. Men en rolle smitter, og det er man nødt til at være bevidst om. En rolle er ikke en frakke, man kan efterlade i garderoben efter prøven eller forestillingen. Rollen forfølger en. Hele tiden.

Hans Henrik Clemensen, skuespiller

